

coaliția 2009

coaliția civică
pentru alegeri libere și corecte

ASOCIAȚIA PROMO-LEX

COALIȚIA CIVICĂ PENTRU ALEGERI LIBERE ȘI CORECTE

RAPORT FINAL

PRIVIND MONITORIZAREA PROCESULUI ELECTORAL ÎN REGIUNEA TRANSNISTREANĂ A REPUBLICII MOLDOVA LA ALEGERILE PARLAMENTARE 2009

Proiectul „Monitorizarea procesului electoral în regiunea transnistreană a RM” este susținut financiar de Fundația Eurasia din resursele acordate de Agenția Suedeză pentru Dezvoltare și Cooperare Internațională (Sida/Asdi) și Agenția Statelor Unite pentru Dezvoltare Internațională (USAID).

Opiniile exprimate în acest document aparțin autorilor și nu reflectă neapărat poziția finanțatorilor

Chișinău 2009

Raport FINAL

Cuprins:

I. Introducere

II. Sumar executiv

III. Activitatea organelor electorale

IV. Activitatea organelor constituționale

V. Activitatea administrației transnistrene

VI. Prestația concurenților electorali

VII. Prestația mass-media națională și regională

VIII. Desfășurarea scrutinului parlamentar din 5 aprilie 2009

IX. Verificarea listelor electorale

X. Concluzii

XI. Recomandări

I. Introducere

Parlamentul Republicii Moldova este ales prin vot universal, egal, direct, secret și liber exprimat și este organul reprezentativ suprem al poporului Republicii Moldova fiind unica autoritate legislativă a statului. La 5 aprilie 2009 s-a desfășurat al 5-lea scrutin electoral parlamentar din Republica Moldova, după obținerea independenței (1994, 1998, 2001 și 2005).

După semnarea la 21 iulie 1992 a Acordului moldo-rus, autoritățile constituționale de la Chișinău au pierdut practic controlul asupra regiunii transnistrene. Administrarea regiunii este realizată de către un regim de facto, care a uzurpat cu suport din exterior puterea prin mijloace violente și militare și o menține deja de cca.20 ani prin mijloace nedemocratice. În această regiune, datorită sprijinului acordat sub toate aspectele de către Federația Rusă, a fost creat un sistem administrativ, care cu excepția legitimității, întrunește toate condițiile, atributele și caracteristicile unei entități statale.

Începînd cu 1994 în Moldova Parlamentul a fost ales în baza sistemului electoral proporțional absolut, ceea ce înseamnă că pentru întreaga țară există o singură circumscripție electorală națională, reprezentată prin 101 mandate în baza listelor închise de partid. Metoda d'Hondt este aplicată în Moldova la repartizarea mandatelor de deputat al Parlamentului, însă această metodă este criticată în ultimii ani.

În listele concurenților electorali practic întotdeauna au fost incluse persoane domiciliat sau originare din regiunea transnistreană, însă oricum regiunea nu a mai fost reprezentată direct în legislativul național de la obținerea independenței.

Dreptul electoral, în calitatea sa de fundament al democrației, rămîne necunoscut, neconștientizat și nerealizat de către marea majoritate a cetățenilor Republicii Moldova, rezidenți ai Transnistriei, deoarece administrația regiunii s-a opus organizării și desfășurării tuturor campaniilor electorale și a scrutinelor naționale în acest teritoriu. Pentru cetățenii din regiunea transnistreană, alegerile parlamentare reprezintă unica posibilitate de exercitare a dreptului lor la vot în cîmpul juridic constituțional. Pentru a le crea condiții de participare la alegerile parlamentare, autoritățile deschid secții de votare speciale, în localitățile aflate sub jurisdicție constituțională.

În condițiile actuale, participarea cetățenilor din regiunea transnistreană la alegeri rămîne o formalitate, limitată, de regulă, la procedura de aplicare a ștampilei „votat” în buletinul de vot și respectiv plasarea buletinului în urnă. Acest fapt constituie o gravă problemă pentru respectarea majorității drepturilor fundamentale și cetățenești. Deținînd controlul asupra acestui teritoriu, administrația regiunii transnistrene impune populației condiții ce contravin principiilor democratice și normelor constituționale, limitînd astfel drepturile și libertățile lor fundamentale. Or, dreptul electoral nu se limitează la procedura de votare ci cuprinde o serie de alte drepturi și libertăți fundamentale precum dreptul la libera exprimare, dreptul la întruniri, dreptul la informare, dreptul la asociere etc.

La alegerile parlamentare din 27 februarie 1994 se presupune că au participat 7664 cetățeni din regiunea transnistreană, deoarece alegătorii din Transnistria au votat în secții de votare comune, ceea ce a făcut dificilă stabilirea exactă a numărului de alegători.

La alegerile parlamentare din 22 martie 1998 numărul cetățenilor din regiune, care au participat la vot a scăzut la 3776. Autoritățile constituționale au deschis cîteva secții speciale de votare în localitățile din vecinătatea regiunii.

La scrutinul din 25 februarie 2001 doar 4298 alegători din regiune și-au realizat dreptul de vot în secțiile speciale de votare.

La scrutinul parlamentar din 6 martie 2005 au participat cca 8206 alegători. Au fost înregistrate cazuri în care alegătorii au renunțat să voteze din cauza aglomerației de la secțiile speciale de votare.

Scrutinele parlamentare din perioada menționată s-au caracterizat prin obstacolele create de autoritățile de la Tiraspol, pe de o parte, și neglijența autorităților constituționale față de realizarea dreptului la vot a cetățenilor săi din acest teritoriu, pe de altă parte. Astfel, participarea cetățenilor Republicii Moldova din regiunea transnistreană la alegerile parlamentare a fost posibilă numai la unele secții de votare din localități învecinate, aflate sub jurisdicția autorităților constituționale. Acestea asigurându-le doar dreptul de a vota, fără a garanta și asigura deplin alte drepturi și libertăți caracteristice campaniei și procesului electoral.

Pentru a observa situația și perspectivele evoluției scrutinului parlamentar din 2009 în regiunea transnistreană a Republicii Moldova, Asociația „Promo-LEX” și-a propus monitorizarea procesului electoral. Astfel, pentru prima dată în istoria alegerilor din Moldova, societatea civilă monitorizează procesul electoral în regiunea transnistreană, aflată din 1992 sub controlul administrației de la Tiraspol.

Monitorizarea alegerilor parlamentare în regiunea transnistreană a Republicii Moldova este un proiect realizat de Asociația „Promo-LEX” în cadrul Coaliției civice pentru alegeri libere și corecte „Coaliția 2009”. „Promo-LEX” are experiența necesară pentru procesul de monitorizare electorală, fiind asistată totodată de către colegii din „Coaliția 2009”. De asemenea, realizarea proiectului în regiunea transnistreană a fost posibilă datorită sprijinului complex și divers, oferit de către reprezentanții societății civile și populația din acest teritoriu.

Raportul final a fost elaborat de Ion Manole și Pavel Postica. Monitorizarea a fost efectuată în perioada 10 februarie – 25 mai 2009 de o echipă compusă din 10 persoane, dintre care 7 observatori din regiune. Totodată, în cadrul activităților de monitorizare a procesului electoral în regiunea transnistreană au fost implicate voluntar alte 14 persoane. Datele prezentate au fost colectate prin observare directă, iar concluziile și recomandările raportului sunt formulate cu bună credință avînd drept scop contribuția la edificarea unui proces electoral transparent și corect în regiunea transnistreană a RM.

Proiectul a fost susținut financiar de Fundația Eurasia din resursele acordate de Agenția Suedeză pentru Dezvoltare și Cooperare Internațională (Sida/Asdi) și Agenția SUA pentru Dezvoltare Internațională (USAID).

II. Sumar executiv

La 5 aprilie 2009 s-a desfășurat al 5-lea scrutin electoral parlamentar din Republica Moldova, după obținerea independenței (1994, 1998, 2001 și 2005).

Scrutinele parlamentare din perioada menționată s-au caracterizat prin obstacolele create de autoritățile de la Tiraspol, pe de o parte, și neglijența autorităților constituționale față de realizarea dreptului la vot a cetățenilor săi din acest teritoriu, pe de altă parte.

În listele concurenților electorali practic întotdeauna au fost incluse persoane domiciliare sau originare din regiunea transnistreană, însă oricum regiunea nu a mai fost reprezentată direct în legislativul național de la obținerea independenței. În condițiile actuale, participarea cetățenilor din regiunea transnistreană la alegeri rămîne

o formalitate, limitată, de regulă, la procedura de aplicare a ștampilei „votat” în buletinul de vot și respectiv plasarea buletinului în urnă.

Pentru a observa situația și perspectivele evoluției scrutinului parlamentar din 2009 în regiunea transnistreană a Republicii Moldova, Asociația „Promo-LEX” pentru prima dată în istoria alegerilor din Moldova, și-a propus să monitorizeze procesul electoral în regiunea transnistreană, aflată din 1992 sub controlul administrației de la Tiraspol.

Dorința inițială a autorităților constituționale de a deschide 500 secții de votare în regiunea transnistreană a eșuat. Administrația de la Tiraspol a speculat ideea necesității depunerii unui demers oficial către autoritățile electorale din regiune. Autoritățile constituționale au evitat această procedură. Atât aportul și reacțiile autorităților constituționale cât și cele ale structurilor internaționale au fost inadecvate și nu înregistrăm eforturi pentru rezolvarea acestor aspecte în viitor.

La 6 februarie 2009 Comisia Electorală Centrală a adoptat Hotărârea nr.2065 cu privire la constituirea a 37 circumscripții electorale de nivelul doi în unitățile administrativ-teritoriale ale Republicii Moldova, fiind constituită Circumscripția electorală nr.37 pentru localitățile din stînga Nistrului, precum și Circumscripția electorală nr.3 municipală Bender, cu toate acestea pentru ele nu au fost constituite consilii electorale de circumscripție.

În vederea organizării și desfășurării alegerilor din 5 aprilie 2009 pentru cetățenii din regiunea transnistreană au fost deschise doar 10 secții de votare, amplasate în localitățile limitrofe regiunii, aflate sub controlul organelor constituționale. Doar două secții de votare nr.40 și 41 din Varnița au fost deschise exclusiv pentru această categorie de persoane, în restul cazurilor votarea a avut loc în secții generale destinate prioritar locuitorilor din satele de reședință a secției.

Deschiderea a doar 10 secții de votare pentru locuitorii regiunii tranistrene a dus la încălcarea flagrantă a art.29 Cod Electoral, care stipulează foarte clar că secțiile de votare se constituie pentru un număr de cel puțin 30 și cel mult 3000 alegători. Potrivit datelor furnizate de Ministerul Dezvoltării Informaționale la 27.02.2009, în regiunea transnistreană erau înregistrați 223580 cetățeni cu drept de vot. Astfel, fiecărei secții revenindu-i în medie cîte cca.22.000 alegători.

Din cauza imperfecției legislației electorale pentru locuitorii din regiunea transnistreană nu au fost întocmite liste electorale, fapt care a dus la multiple probleme în vederea exercitării dreptului la vot pentru acești cetățeni (posibilitatea schimbării locului de votare, eliberarea certificatelor de drept de vot etc).

Comisia Electorală Centrală a editat doar 14500 buletine de vot pentru un număr de circa 223580 potențiali alegători, excluzînd din start posibilitatea participării la vot a 209080 cetățeni din acest teritoriu, ceea ce constituie de fapt peste 8 la sută din numărul total al alegătorilor din Moldova.

Nu au fost constatate careva eforturi consistente ale celor 10 organe electorale din teritoriu în vederea informării populației cu drept de vot din localitățile din stînga Nistrului și unele localități din dreapta rîului, privind data și locul votării.

Afirmațiile reprezentanților regimului separatist au fost contradictorii. Pe de o parte ei declarau că populația nu dorește participarea, iar în altă ordine de idei afirmau că eventuala deschidere a secțiilor de votare în regiune ar demonstra un număr mare de participanți la votare, ceea ce ar permite Chișinăului să argumenteze teoriile sale privind opțiunile populației etc. Reprezentanții administrației regionale s-au exprimat suficient de categoric în numele tuturor locuitorilor regiunii, împotriva participării la vot, încercînd astfel să influențeze atît atitudinea persoanelor cît și atmosfera în societate.

Au fost înregistrate numeroase cazuri de intimidare și persecutare a populației din regiunea transnistreană, în vederea determinării lor să nu participe la scrutinul electoral. Posturile de control separatiste au intensificat verificarea persoanelor, fiind înregistrate numeroase cazuri de confiscare a bunurilor și materialelor cu caracter electoral. Deși „legislația” regională nu prevede sancțiuni, adică nu interzice astfel de activități, acțiunile reprezentanților acestor posturi au fost inadecvate. În unele cazuri au fost întocmite procese verbale pe numele persoanelor ce dețin astfel de materiale, iar în alte cazuri materialele au fost confiscate fără întocmirea unor asemenea „acte”.

În general, alegătorii din regiune au invocat 3 obstacole majore în vederea participării lor la alegeri: aplicarea ștampilei în fișa de însoțire a buletinului de identitate, controlul riguros și înregistrarea la posturi precum și eventuala înregistrare a lor de către serviciile secrete din regiune la secțiile de votare.

Activitățile specifice campaniei electorale au fost practic absente în regiunea transnistreană. Alegătorii nu au avut posibilitatea deplină de a se informa despre scrutinul din 5 aprilie, despre candidații electorali și platformele lor electorale. Activitățile concurenților electorali în acest teritoriu au fost modeste, fiind înregistrate puține cazuri de implicare și informare electorală a alegătorilor. Totuși, unii concurenți electorali au desfășurat în mod clandestin sau semi-clandestin agitație electorală în Transnistria.

Mass-media și societatea civilă din regiune, cu unele mici excepții, nu au abordat problemele ce țin de informarea echidistantă a populației privind procesul electoral din Moldova. Pe de altă parte în mass-media regională nu au fost înregistrate careva materiale cu caracter de informare și educare electorală. Numai unele posturi naționale de televiziune și radio pot fi recepționate parțial în regiunea transnistreană, pentru aceasta fiind necesar dispozitiv special. Ca rezultat, influența surselor mass-media regionale a prevalat și a dus la absența masivă a locuitorilor regiunii la secțiile de votare.

Observatorii Promo-LEX au monitorizat desfășurarea alegerilor parlamentare la 9 din cele 10 secții de votare, deschise pentru alegătorii din regiunea transnistreană (cu excepția secției de votare nr.23/10 amplasată în s.Copanca, r.Căușeni). Deasemenea, a fost monitorizată situația de la secția de votare nr.5/15 din s.Corjova.

În urma monitorizării secțiilor de votare, deschise pentru alegătorii din regiunea transnistreană, au fost constatate diverse abateri de la legislația electorală: imposibilitatea deschiderii secției de votare 5/15 Corjova, lipsa unor indicatoare clare către secțiile de votare, prezența colaboratorilor de poliție în civil în preajma secțiilor de votare, efectuarea agitației electorale în ziua scrutinului, aplicarea neuniformă a prevederilor privind imprimarea ștampilei „Alegeri 5.02.2009”, admiterea la votare în baza altor acte decât cele prevăzute de legislație, pregătirea insuficientă a funcționarilor electorali, aplicarea neuniformă a prevederilor legale în cazul dispunerii concomitente a „vizei de domiciliu” și „vizei de reședință”, imposibilitatea deplasării urnei mobile în teritoriul controlat efectiv de autoritățile secesioniste, etc. Astfel, la scrutinul parlamentar din 5 aprilie 2009 au votat numai 4042 alegători din regiunea transnistreană, ceea ce reprezintă cca.50% din numărul participanților la scrutinul parlamentar precedent.

Perioada post-electorală, în special după declanșarea protestelor din Chișinău, a fost marcată de intensificarea verificărilor la posturile de control. În perioada post-electorală nu au fost raportate cazuri de concediere de la serviciu a persoanelor care au participat la scrutin, deși în campania electorală au fost înregistrate mai multe amenințări în acest sens.

Comparativ cu perioada pre-electorală, informațiile în sursele mass-media din regiune au fost prezentate neutru. Cu toate acestea, concluziile formulate au avut drept scop atingerea următoarelor obiective: imposibilitatea reunificării regiunii transnistrene cu restul țării, necesitatea majorării numărului de pacificatori ruși, re-confirmarea vectorului pro-rusesc în regiune și posibilitatea escaladării „conflictului”.

În mare parte, au fost ignorate prevederile Hotărârii Comisiei Electorale Centrale nr.2282 din 10 martie 2009, conform căreia: „la totalizarea voturilor, biroul electoral al secției de votare deschide și numără separat buletinele de vot din urnele cu inscripția „Urna specială”. Rezultatele numărării se consemnează într-un formular special pentru numărarea voturilor și se transmite consiliului electoral respectiv. Biroul electoral al secției de votare întocmește în două exemplare un proces-verbal separat”. Potrivit Raportului cu privire la rezultatele alegerilor parlamentare din 5 aprilie 2009, Comisia Electorală Centrală nu a specificat numărul de alegători din regiunea transnistreană, ignorând astfel prevederile pct.3 al Hotărârii nr.2282 din 10.03.2009 și majorând artificial numărul alegătorilor incluși în listele electorale suplimentare.

III. Activitatea organelor electorale

Potrivit art.27 și 74 al Codului Electoral, în scopul organizării și efectuării alegerilor, Comisia Electorală Centrală formează, cu cel puțin 55 de zile înainte de desfășurarea lor, circumscripții electorale administrative, care corespund unităților administrativ-teritoriale de nivelul doi. Cu cel puțin 50 zile înainte de alegeri, crează consilii electorale de circumscripție.

Potrivit alin.4 art.4 al Legii nr.764 „privind organizarea administrativ-teritorială a Republicii Moldova” organizarea administrativ-teritorială a Republicii Moldova se efectuează pe două niveluri: satele (comunele), sectoarele și orașele (municipiile) constituie nivelul întâi, raioanele constituie nivelul al doilea. Potrivit art.1 a Legii nr.186 „privind administrația publică locală” autorități ale administrației publice locale de nivelul al doilea sunt autoritățile publice care sînt constituite pe teritoriul raionului, municipiului Chișinău, unității teritoriale autonome cu statut special și al localităților cărora le sînt atribuite forme și condiții speciale de autonomie.

Respectiv potrivit prevederilor legale Comisia Electorală Centrală poate constitui doar circumscripții electorale pentru toate cele 32 raioane ale țării, plus circumscripții teritoriale pentru municipiul Chișinău, UTA-Găgăuzia și Transnistria, adică maxim 35 circumscripții electorale administrative.

La 6 februarie 2009 Comisia Electorală Centrală a adoptat Hotărârea nr.2065 cu privire la constituirea a 37 circumscripții electorale de nivelul doi în unitățile administrativ-teritoriale ale RM, fiind constituită Circumscripția electorală nr.37 pentru localitățile din stînga Nistrului, precum și Circumscripția electorală nr.3 municipală Bender. În acest context, considerăm că constituirea circumscripțiilor teritoriale nr. 2 Bălți și nr. 3 Bender nu corespunde prevederilor legale.

Pentru excluderea acestui vacuum legal considerăm necesară modificarea prevederilor art.27 și 74 Cod Electoral. În context, Asociația „Promo-LEX” recomandă utilizarea sintagmei „Comisia Electorală Centrală, cu cel puțin 55 de zile înainte de alegeri, constituie circumscripțiile electorale care corespund hotarelor unităților administrativ-teritoriale de nivelul doi ale Republicii Moldova, unităților teritoriale autonome cu statut special, sau, după caz, municipiilor sau localităților cărora le sînt atribuite forme și condiții speciale de autonomie”.

Potrivit alin.4 art.27 Cod Electoral, candidaturile a 2 membri pentru consiliul electoral de circumscripție sunt propuse de către judecătoria de circumscripție, iar candidaturile celorlalți membri cu drept de vot deliberativ sunt propuse de către partide și alte organizații social-politice, reprezentate în Parlament la data constituirii consiliului electoral de circumscripție, proporțional mandatelor deținute.

Potrivit Legii nr.514-XIII din 6.07.1995 „Privind organizarea judecătorească”, au fost formate instanțe judecătorești de circumscripție (teritoriale) pentru municipiile Tighina (Bender) și Tiraspol, precum și raioanele Râbnița, Dubăsari, Grigoriopol și Slobozia. Locuitorii raionului Camenca sunt arondați la Judecătoria Râbnița. Instanța de nivelul II, Curtea de Apel Bender își are sediul în orașul Căușeni și cuprinde sub jurisdicția sa toate Judecătoriile teritoriale pentru regiunea transnistreană.

Dacă în situația unităților administrativ-teritoriale de nivelul doi (raioane, unele municipii) situația este clar definită în lege, adică pentru o unitate administrativă este constituită o judecătorie de circumscripție, în situația altor unități teritorial-administrative complexe (municipiul Chișinău, UTA Găgăuzia, Transnistria) situația se complică, deoarece în ele activează mai multe instanțe judecătorești, respectiv desemnarea acestor doi membri pentru consiliul electoral de circumscripție devine una netransparentă și suspectă.

Pentru excluderea acestui vacuum legal considerăm necesară modificarea prevederilor art.27 Cod Electoral. În context, Asociația „Promo-LEX” recomandă utilizarea sintagmei „Candidaturile a 2 membri ai consiliului electoral de circumscripție se propun de către judecătoria de circumscripție sau, după caz, de către Curțile de Apel ce își exercită competența în teritoriul unităților teritoriale autonome cu statut special, municipii sau localități cărora le sînt atribuite forme și condiții speciale de autonomie”.

Potrivit art.9 Cod Electoral dreptul de vot este exercitat în localitatea în care alegătorul își are domiciliul sau reședința (în timpul valabilității acesteia).

Codul Electoral nu prevede nici o excepție sau procedură specială pentru teritoriul țării aflat sub control străin.

Al.1 art.39 Cod Electoral prevede întocmirea listelor de către administrația publică locală, care includ toți cetățenii cu drept de vot ce domiciliază în raza secțiilor respective de votare.

Cele 10 secții de votare, deschise pentru participarea la vot a locuitorilor din regiunea transnistreană sunt unicele secții electorale ale Republicii Moldova unde nu se întocmesc listele electorale. Este inexplicabil acest fapt, deoarece autoritățile centrale (Ministerul Dezvoltării Informaționale) dețin informația deplină pentru fiecare zonă și localitate privind numărul de locuitori ai regiunii, cetățeni cu drept de vot.

Considerăm oportun modificarea Codului Electoral prin autorizarea Ministerului Dezvoltării Informaționale să alcătuiască listele electorale.

Al.2 art.39 Cod Electoral prevede dreptul persoanelor, care și-au schimbat locul de ședere, să declare acest fapt la organul administrării publice locale pentru a putea fi înscris în listele de alegători ale secției de votare de la noul loc de ședere.

Autoritățile nu au prevăzut situația în cazul schimbării locului de ședere în interiorul regiunii transnistrene, ceea ce cu siguranță descurajează această categorie de alegători să participe la alegeri. Totodată, situația dată conduce la încălcarea în masă a drepturilor lor, deoarece în regiune administrația publică locală nu se află sub jurisdicția autorităților constituționale. Spre exemplu, alegătorul X cu viza de domiciliu în r.Camenca care însă muncește sau este student în mun.Bender a avut posibilitatea

de a-și exercita dreptul la vot numai la secția de votare nr.59 din Sănătăuca, Florești, deschisă pentru cetățenii din r.Camenca. Cetățeanul X a fost astfel discriminat în raport cu cetățenii aflați în alte regiuni ale țării, deoarece acesta nu a avut posibilitatea de a vota la locul ultimei sale reședințe.

Al.8 art.39 Cod Electoral stipulează că alegătorul poate fi înscris numai într-o singură listă electorală.

Alegătorii din regiunea transnistreană rămân în afara oricărei liste electorale.

Al.9 art.39 Cod Electoral prevede că „în cazul în care alegătorul își schimbă domiciliul în perioada dintre data întocmirii listelor electorale și data alegerilor, biroul electoral al secției de votare, la rugămintea acestuia și pe baza buletinului de identitate, a pașaportului sau a unui alt act de identitate, îi eliberează un certificat pentru drept de vot”.

S-a constatat că certificatele cu drept de vot au fost eliberate în mare parte persoanelor care în ziua alegerilor cunoșteau cu certitudine faptul că în ziua alegerilor se vor afla în altă localitate decât cea de reședință (domiciliu) cum sunt spre exemplu studenții, observatorii sau alte categorii decât cele menționate în lege.

Din cauza lipsei listelor electorale pentru cetățenii din regiunea transnistreană, alegătorii din acest teritoriu nu au putut obține certificatul pentru dreptul de vot pentru a vota la o altă secție de votare. Respectiv, acești alegători nu au putut vota la alte secții de votare decât la una din cele 10, deschise în raza domiciliului lor, reflectat în actele de identitate.

Recomandăm utilizarea sintagmei „În cazul în care alegătorul își schimbă domiciliul în perioada dintre data întocmirii listelor electorale și data alegerilor sau alte situații, biroul electoral al secției de votare, la rugămintea acestuia și pe baza buletinului de identitate, a pașaportului sau a unui alt act de identitate, îi eliberează un certificat pentru drept de vot”.

În general, prevederile art.39 Cod Electoral nu sunt valabile pentru alegătorii din regiunea transnistreană, ceea ce reprezintă o discriminare clară a acestora. Totodată, deoarece în acest teritoriu nu există autorități locale și electorale constituționale și în condițiile în care alegătorii din regiune nu sunt informați suficient despre procedurile de votare, au fost înregistrate numeroase cazuri, în care alegătorii din Transnistria s-au prezentat la secțiile de votare din apropiere însă, nu au putut vota din cauza problemelor prezentate mai sus.

În opinia noastră, soluția pe termen scurt și mediu ar putea fi modificarea Codului Electoral, prin autorizarea Ministerului Dezvoltării Informaționale să perfecteze listele electorale, iar implementarea Registrului Electronic al alegătorilor ar putea reprezenta soluția pe termen lung. Astfel, Promo-LEX recomandă autorităților Republicii Moldova să continue eforturile privind introducerea Registrului electronic al alegătorului și să inițieze un parteneriat cu societatea civilă în acest sens. Sistemul votului electronic ar putea soluționa numeroase probleme privind listele electorale și realizarea dreptului electoral garantat cetățenilor din regiunea transnistreană. În aceste circumstanțe, întreaga responsabilitate și obligația întocmirii listelor electorale ar reveni Ministerului Dezvoltării Informaționale.

Dorința autorităților constituționale de a deschide 500 secții de votare în regiunea transnistreană a eșuat. Administrația de la Tiraspol a speculat ideea necesității depunerii unui demers oficial către autoritățile electorale din regiune. Autoritățile constituționale au evitat această procedură. Astfel, la 10 martie 2009, Comisia Electorală Centrală a adoptat Hotărârea nr.2282 cu privire la modul de participare a cetățenilor Republicii Moldova domiciliați în unele localități din stînga Nistrului, în

mun.Bender și în unele localități ale raionului Căușeni la alegerile Parlamentului din 5 aprilie 2009.

Potrivit acesteia, în scopul asigurării dreptului de vot al cetățenilor din regiune, Comisia Electorală Centrală a hotărât că alegătorii din Transnistria participă la alegerile parlamentare prin prezentarea lor la secțiile de votare nr.59 din s.Sănătăuca, nr.3 (or.Rezina), nr.4 (s.Cocieri), nr.6 (s.Doroțcaia), nr.40 și nr.41 (s.Varnița), nr.33 (s.Hagimus), nr.23 (s.Răscăieți), nr.23 (s.Copanca) și nr.27 (s.Fîrlădeni). Potrivit aceluiași document, buletinele de vot vor fi supuse unei evidențe aparte, alegătorii fiind incluși în liste electorale suplimentare, iar buletinele de vot vor fi introduse în urne cu inscripția „urne speciale”. Mai mult ca atât, al.2 al Hotărîrii nr.2282 prevede că buletinele de vot către secțiile de votare nominalizate vor fi distribuite respectiv de consiliile electorale de circumscripție nr.18 Florești, nr.26 Rezina, nr.15 Dubăsari, nr.4 Anenii Noi, nr.32 Ștefan Vodă și nr.10 Căușeni fiind supuse unei evidențe separate.

Am constatat adoptarea de către Comisia Electorală Centrală a 2 Hotărîri contradictorii. Una stabilește constituirea a 2 circumscripții electorale teritoriale pentru regiunea transnistreană, iar alta obligă consiliile altor 6 circumscripții electorale teritoriale să distribuie buletine de vot pentru secțiile de votare constituite suplimentar.

În această situație Comisia Electorală Centrală urma cel puțin să declare nule prevederile privind constituirea circumscripțiilor electorale nr.3 Bender și nr.37 regiunea transnistreană, în cazul în care nu a deschis pentru ele consilii electorale de circumscripție.

În același timp, Hotărîrea Comisiei Electorale Centrale din 10.03.2009 a mai stabilit că cetățenii din regiune vor putea vota la numai 10 secții de votare, constituite în localitățile din apropiere, aflate sub jurisdicția autorităților constituționale. Art.29 Cod Electoral stipulează foarte clar că secțiile de votare se constituie pentru un număr de cel puțin 30 și cel mult 3000 alegători. Potrivit datelor furnizate de Ministerul Dezvoltării Informaționale la 27.02.2009, în regiunea transnistreană erau înregistrați 223580 cetățeni cu drept de vot. Astfel, fiecărei secții revenindu-i în medie cîte cca.22.000 alegători.

Mai mult, nu au fost constituite birouri electorale separate pentru alegătorii din Transnistria, cu excepția secțiilor de votare nr.40 și 41 din Varnița. Autoritățile electorale au permis votarea pentru această categorie de alegători la „urnele speciale” din cadrul secțiilor de votare deschise de fapt pentru localitatea de reședință a secției. Spre exemplu, secția de votare Nr.4 din Cocieri, Dubăsari a afișat listele electorale pentru alegerile parlamentare din 5 aprilie 2009. În acestea au fost incluse 3166 alegători, ceea ce reprezintă deja încălcarea prevederilor al.2 art.29 Cod Electoral. Totodată, la aceiași secție de votare, conform Hotărîrii Comisiei Electorale Centrale nr.2282, au votat alegătorii din localitățile raionului Dubăsari, aflate sub controlul regimului de la Tiraspol (suplimentar cca.30000 potențiali alegători), iar în urma închiderii secției de votare nr.5/15 Corjova, Comisia Electorală Centrală a dispus votarea alegătorilor din această localitate tot la secția din Cocieri.

Constituirea birourilor electorale separate pentru regiunea transnistreană și crearea unor condiții optimale ar încuraja cetățenii să participe mai activ, să promoveze candidați sau concurenți proprii la alegeri.

La 20 martie 2009 prin Hotărîrea Comisiei Electorale Centrale nr.2355 “cu privire la tipărirea și distribuirea buletinelor de vot pentru alegerile Parlamentului Republicii Moldova din 5 aprilie 2009” a fost decisă editarea buletinelor de vot și respectiv repartizarea lor consiliilor electorale de circumscripție pentru localitățile din stînga Nistrului după cum urmează: Anenii Noi, Circumscripția Electorală nr.4 – 6000 buletine, Rezina Circumscripția Electorală nr.26 – 2500 buletine.

La 24 martie 2009 prin Hotărârea Comisiei Electorale Centrale nr.2371 “cu privire la tipărirea și distribuirea buletinelor de vot pentru alegerile Parlamentului Republicii Moldova din 5 aprilie 2009” a fost decisă editarea buletinelor de vot și respectiv repartizarea lor consiliilor electorale de circumscripție pentru localitățile din stînga Nistrului după cum urmează: Circumscripția Electorală nr.10 Căușeni – 2300 buletine, Circumscripția Electorală nr.15 Dubăsari – 1900 buletine, Circumscripția Electorală nr.18 Florești – 1500 buletine, Circumscripția Electorală nr.32 Ștefan Vodă – 300 buletine.

Astfel, Comisia Electorală Centrală a editat doar 14500 buletine de vot pentru un număr de circa 223580 potențiali alegători, excluzînd din start posibilitatea participării la vot a 209080 cetățeni din acest teritoriu, ceea ce constituie de fapt peste 8 la sută din numărul total al alegătorilor din Moldova.

Fiind prevăzute mijloacele financiare necesare deschiderii și dotării a 500 secții de votare pentru regiunea transnistreană, considerăm inexplicabil faptul ignorării prevederilor legale, inclusiv în ceea ce privește editarea unui număr insuficient de buletine de vot.

Art.30 Cod Electoral obligă biroul electoral al secției de votare să comunice populației care locuiește pe teritoriul secției de votare data și locul votării.

Observatorii nu au constatat careva eforturi consistente ale organelor electorale din teritoriu (secțiile de votare nr.59 Sănătăuca, nr.3 Rezina, nr.4 Cocieri, nr.6 Doroțcaia, nr.40 și 41 Varnița, nr.33 Hagimus, nr.23 Răscăieți, nr.23 Copanca și nr.27 Fîrlădeni) în vederea informării populației cu drept de vot din localitățile din stînga Nistrului și unele localități din dreapta rîului, privind data și locul votării.

Potrivit art.51 al.1 Cod Electoral, în cazurile în care este imposibilă efectuarea votării, președintele biroului electoral urmează să aducă secția de votare în starea corespunzătoare ori să găsească un alt local, înștiințînd despre acest fapt alegătorii.

Organele electorale cunoșteau despre eventualele pericole pentru activitatea normală a secției de votare din s.Corjova. Deși au întreprins măsuri de sensibilizare a opiniei publice și a factorilor de decizie la nivel național și internațional, iar Ministerul Afacerilor Interne a garantat alegătorilor securitatea secției de votare și a persoanelor, în final autoritățile nu au fost în stare să asigure exercitarea dreptului la vot conform prevederilor legale (pregătirea unui local de alternativă, spre exemplu în localitatea vecină Cocieri și informarea alegătorilor). Astfel, al.1 art.51 Cod Electoral nu prevede altceva decît găsirea unui alt local pentru secția de votare și continuarea procesului. Or, la 5 aprilie 2009 Comisia Electorală Centrală a dispus votarea la alte secții de votare (nr.4 Cocieri și nr.13 Ustia) în baza listelor electorale suplimentare, ceea ce contravine prevederilor legale, iar alegătorii s.Corjova nu au fost informați suficient despre aceste schimbări. În rezultat, la cele 2 secții de votare s-au prezentat doar 91 alegători (62 la secția nr.4 Cocieri și 29 la secția nr.13 Ustia) din totalul de 1350 incluși pe listele electorale de bază.

Chiar dacă Comisia Electorală Centrală a depus eforturi constante pentru a organiza desfășurarea alegerilor în localitatea Corjova, Dubăsari scrutinul nu a avut loc la secția nr.5/15 Corjova. Considerăm că eforturile Comisiei Electorale Centrale nu au fost susținute de alte structuri ale statului.

La 8 aprilie 2009 Comisia Electorală Centrală a dispus accesul concurenților electorali la documentele electorale (liste electorale, inclusiv cele suplimentare, cu posibilitatea efectuării copiilor) prin emiterea Hotărârii nr.2501, ulterior Hotărârea fiind parțial anulată de către instanțele de judecată. Astfel, s-a interzis efectuarea copiilor listelor electorale. Conform prevederilor al.1 art.8 al Legii nr.982 din 11 mai 2000 “privind

accesul la informație” în sensul prezentei legi, nu constituie informație confidențială datele ce țin exclusiv de identificarea persoanelor (date ce se conțin în buletinele de identitate). În opinia noastră, decizia este una inexplicabilă, deoarece listele electorale cuprind doar date ce se conțin în buletinul de identitate, respectiv nu constituie informație confidențială.

La 11 aprilie 2009 Comisia Electorală Centrală a întocmit Raportul cu privire la rezultatele alegerilor parlamentare din 5 aprilie 2009, aprobat prin Hotărârea nr.2509.

Potrivit Hotărârii Comisiei Electorale Centrale nr.2282 din 10 martie 2009, „la totalizarea voturilor, biroul electoral al secției de votare deschide și numără separat buletinele de vot din urnele cu inscripția „Urna specială”. Rezultatele numărării se consemnează într-un formular special pentru numărarea voturilor și se transmite consiliului electoral respectiv. Biroul electoral al secției de votare întocmește în două exemplare un proces-verbal separat”. În mare parte, acestea au fost ignorate.

Potrivit Raportului cu privire la rezultatele alegerilor parlamentare din 5 aprilie 2009, Comisia Electorală Centrală nu a specificat numărul de alegători din regiunea transnistreană, ignorând astfel prevederile pct.3 al Hotărârii nr.2282 din 10.03.2009 și majorând numărul alegătorilor incluși în listele electorale suplimentare.

IV. Activitatea organelor constituționale și a actorilor internaționali

În prezent, procesul de reglementare a problemei transnistrene are loc în formatul „5+2”, care presupune participarea la negocieri a autorităților constituționale și administrației de la Tiraspol, OSCE în calitate de mediator, Federației Ruse și Ucrainei ca state garant, și din 2006 Uniunea Europeană și Statele Unite ale Americii în calitate de observatori.

Formatul actual este unul mai echilibrat, însă datorită unor documente semnate în perioada 1997-2001 situația a devenit mult mai incertă, iar administrația de la Tiraspol, sprijinită de Federația Rusă, insistă asupra „egalității părților”, ignorând de fapt principiile de bază ale Acordului moldo-rus din 1992. În aceste condiții, relațiile dintre autoritățile constituționale și administrația separatistă au devenit complicate și incerte, iar negocierile au loc deseori în mod spontan, imprevizibil și în dependență de anumite împrejurări.

În aceste condiții, „negocierile” reprezintă un mijloc perfect de menținere a situației fără schimbări pozitive, iar populația regiunii suportă consecințele, fiind înlăturată de la procesul de luare a deciziilor. Mai mult, aceasta este privată de posibilitatea de a se informa din diferite surse și de posibilitatea de a se implica activ și liber în viața publică a regiunii și țării.

Discuțiile privind participarea alegătorilor din regiunea transnistreană la alegerile parlamentare din 2009 au fost reluate oficial în vara anului 2008. Autoritățile constituționale au abordat problema deschiderii secțiilor de votare și participarea nemijlocită a cetățenilor din Transnistria la alegeri. În acest sens, presa a invocat declarațiile ministrului Reintegrării Vasile Șova, care propunea în acest scop să se ajungă la o înțelegere cu administrația separatistă, oferindu-se un anumit număr de locuri în Parlamentul țării pentru reprezentanții administrației regionale de la Tiraspol.

Într-un interviu acordat postului rus de radio „Echo Moskvy”, președintele Republicii Moldova a acuzat administrația de la Tiraspol de crearea obstacolelor în calea realizării dreptului electoral pentru cetățenii moldoveni, locuitori ai regiunii. Totodată, acesta a declarat la 3 decembrie 2008 că cetățenilor Republicii Moldova, rezidenți ai regiunii

transnistrene, le-au fost create întotdeauna condițiile necesare, autoritățile constituționale oferind posibilitatea de a vota la orice secție de votare.

La 28 ianuarie 2009, în cadrul unei întrevederi bilaterale, Ministrul Reintegrării V.Șova și Șeful Misiunii OSCE în Moldova, Philip Remler au discutat problema pregătirii și organizării scrutinului parlamentar în localitățile din regiunea transnistreană, menționând în acest context necesitatea asigurării participării la alegeri a cetățenilor moldoveni domiciliați în regiune.

De asemenea, delegația Asambleei Parlamentare a OSCE a discutat în cadrul vizitei la Chișinău și Tiraspol despre necesitatea accesului concurenților electorali pentru desfășurarea campaniei electorale în regiunea transnistreană, în cazul în care nu vor fi deschise secțiile de votare în acest teritoriu.

Vizita ministrului rus de externe S.Lavrov efectuată la Chișinău la 24.02.2009 a fost văzută de către opinia publică din regiune drept un sprijin indirect oferit partidului de guvernământ de către autoritățile ruse, care ar putea influența decizia alegătorilor, în special a celor din stînga Nistrului.

Reprezentanții autorităților constituționale ale Republicii Moldova la Comisia Unificată de Control, au comunicat prevederile Hotărîrii Comisiei Electorale Centrale nr.2282 din 10 martie 2009 „cu privire la modul de participare a cetățenilor Republicii Moldova domiciliați în unele localități din stînga Nistrului, în municipiul Bender și în unele localități ale raionului Căușeni la alegerile Parlamentului RM din 5 aprilie 2009”, solicitînd Comisiei Unificate de Control monitorizarea desfășurării procesului electoral în zona de securitate. Reprezentanții administrației de la Tiraspol în această structură au respins includerea acestei chestiuni în agenda discuțiilor, specificînd că deschiderea acestei secții de votare este o provocare din partea autorităților constituționale. Reprezentantul Federației Ruse în Comisia Unificată de Control, Serghei Gorlov, practic a susținut poziția Tiraspolului, declarînd că deschiderea secției de votare în localitatea Corjova, poate tensiona situația în zona de securitate și a recomandat locuitorilor satului să voteze la secția de votare din satul Cocieri. Ministerul Reintegrării a emis doar o declarație prin care și-a exprimat nedumerirea referitor la aceste expuneri.

Atât aportul și reacțiile autorităților constituționale cât și cele ale structurilor internaționale au fost inadecvate și nu înregistrăm eforturi pentru rezolvarea acestor aspecte în viitor.

V. Activitatea administrației transnistrene

În cadrul întrevederii bilaterale (Voronin-Smirnov) din 24 decembrie 2008 (or.Tiraspol), Smirnov a declarat în prezența președintelui Republicii Moldova că nu știe nimic despre careva alegeri - „la voi sunt alegeri, noi nu avem nici un scrutin”. Totodată, la 12 februarie 2009, tot el a declarat într-un interviu oferit la Moscova că „cetățenii transnistreni vor fi liberi să voteze în cadrul alegerilor parlamentare din 5 aprilie” doar că autoritățile constituționale nu au trimis o solicitare oficială pentru a fi deschise secțiile de votare. Ulterior, Smirnov anunță Comisia Electorală Centrală că Tiraspolul refuză să permită Chișinăului deschiderea secțiilor de votare în regiune.

„Ministrul de externe” de la Tiraspol, Vladimir Yastrebiak a declarat la 11 decembrie 2008 că secțiile de votare pot fi deschise în regiune cu statut de circumscripții străine, menționînd în acest sens experiența regiunii cu autoritățile electorale din Federația Rusă și Ucraina.

Oleg Beleakov, reprezentant al Tiraspolului la Comisia Unificată de Control a declarat că cetățenii regiunii „nu s-au determinat dacă pe teritoriul lor trebuie desfășurate alegerile moldovenești, iar inițiativa Comisiei Electorale Centrale de a deschide 500 secții de votare nu are speranță. Astăzi, Transnistria nu are nevoie de a participa la alegerile parlamentare în Moldova. Consider că această opinie este împărtășită de majoritatea locuitorilor regiunii”.

Afirmațiile reprezentanților regimului separatist au fost contradictorii. Pe de o parte ei declarau că populația nu dorește participarea, iar în altă ordine de idei afirmau că eventuala deschidere a secțiilor de votare în regiune ar demonstra un număr mare de participanți la votare, ceea ce ar permite Chișinăului să argumenteze teoriile sale privind opțiunile populației etc. Reprezentanții administrației regionale s-au exprimat suficient de categoric în numele tuturor locuitorilor regiunii, împotriva participării la vot, încercând astfel să influențeze atât atitudinea persoanelor cât și atmosfera în societate.

La 19 martie 2009 la postul de control „Pohrebea-Coșnița” au fost sechestrate urnele de vot ale secției de votare nr.5 din s.Corjova. Administrația regiunii nu a restituit inventarul electoral. La 3 aprilie 2009, în contextul deschiderii secției de votare în s.Corjova, r-ul Dubăsari, „ministerul de externe” de la Tiraspol a emis un comunicat prin care a solicitat autorităților constituționale să se abțină de la careva acțiuni necoordonate cu administrația de la Tiraspol.

Au fost înregistrate numeroase cazuri de intimidare și persecutare a populației din regiunea transnistreană, în vederea determinării lor să nu participe la scrutinul electoral. Posturile de control separatiste au intensificat verificarea persoanelor, fiind înregistrate numeroase cazuri de confiscare a bunurilor și materialelor cu caracter electoral. Deși „legislația” regională nu prevede sancțiuni, adică nu interzice astfel de activități, acțiunile reprezentanților acestor posturi au fost inadecvate. În unele cazuri au fost întocmite procese verbale pe numele persoanelor ce dețin astfel de materiale, iar în alte cazuri materialele au fost confiscate fără întocmirea unor asemenea „acte”.

La 31 martie 2009 la un post de televiziune regional, dl.Diacenco, șeful postului „Varnița” a afirmat că „în privința persoanelor reținute pentru transportarea materialelor cu caracter electoral va fi intensificat controlul la traversarea „hotarului”. Nu există careva sancțiuni pentru acești cetățeni, noi confiscăm materialele și le transmitem organelor ierarhic superioare. Cu cetățenii desfășurăm discuții, le explicăm că agitația este interzisă și ei merg mai departe”. Din declarațiile acestuia reiese că acțiunile organelor de control din regiune sunt abuzive și se aplică selectiv.

Astfel de acțiuni au fost reflectate și comentate negativ în presa regională având drept scop descurajarea alegătorilor să distribuie sau să transporte careva materiale cu caracter electoral în regiunea transnistreană. Mass media a difuzat informații, imagini și comentarii ample despre reținerea persoanelor, care transportau materiale cu caracter electoral, unele fiind însoțite de apeluri ale serviciilor regionale de securitate, care solicitau locuitorilor să anunțe despre orice agitație electorală pe teritoriul regiunii.

În special, după refuzul Președintelui țării de a se deplasa la Tiraspol, s-a observat o intensificare a acțiunilor menite să împiedice desfășurarea campaniei electorale și participarea alegătorilor din regiune la scrutinul parlamentar din 5 aprilie 2009.

Unele structuri ale administrației publice locale din regiune au convocat întrevederi cu diverse categorii de cetățeni, în cadrul cărora li s-a solicitat să se abțină de la participarea la vot, inclusiv să nu organizeze deplasarea cetățenilor la secțiile de votare, deschise în localitățile aflate sub jurisdicția autorităților constituționale. În general, în perioada de monitorizare preelectorală și în ziua alegerilor, administrația

regiunii a continuat isteria informațională, intimidarea și amenințarea cetățenilor cu represiuni și concedieri de la serviciu, în cazul în care se vor prezenta la urnele de vot sau vor facilita într-un fel sau altul desfășurarea scrutinului.

Exemple de intimidări:

La 22 martie 2009 în jurul orelor 00.00 o patrulă a miliției rutiere din regiune i-a reținut în centrul or. Grigoriopol pe dnii Gangaliuc Dumitru și Jmacov Alexandru. Aceștia încheiau afișe electorale ale Mișcării Acțiunea Europeană fiind reținuți mai bine de 3 ore iar materialele fiind sustrate. A doua zi au fost citați din nou, însă după o perioadă îndelungată de incertitudine ei au fost eliberați fiindu-le aduse scuze. Totodată, aceștia au fost rugați să nu divulge publicului circumstanțele cazului.

Au fost reținuți la posturile de control: Anatol Brînză (cu materiale ale Partidul Liberal Democrat), Ivan Separa (cu cca 50 CD cu muzică și alte materiale ale Partidului Comuniștilor) și Anatol Uzunov (cu materiale ale Alianței Moldova Noastră).

Ion Mutilica, locuitor al mun. Bender a fost reținut de miliție într-o piață din oraș pentru distribuirea materialelor electorale ale Partidului Liberal Democrat.

La 31 martie 2009 Administrația raională Grigoriopol a convocat o întrevedere cu majoritatea profesorilor, directorilor de școli și primarii localităților r-ului Grigoriopol. În cadrul acestui eveniment, participanților li s-a solicitat să se abțină de la participarea la vot, inclusiv să nu organizeze deplasarea cetățenilor la secțiile de votare, deschise în localitățile aflate sub jurisdicția autorităților constituționale.

La 31 martie și 1 aprilie 2009 au fost convocați directori ai diverselor întreprinderi și instituții din mun. Bender. Aceștia de asemenea li s-a cerut să nu participe la alegeri și să se abțină de la orice activități cu caracter electoral.

La 26 martie 2009 au fost reținute alte 2 persoane în mun. Bender. Acestea aveau în automobil materiale electorale ale Partidului Liberal.

În general, alegătorii din regiune au invocat 3 obstacole majore în vederea participării lor la alegeri: aplicarea ștampilei în fișa de însoțire a buletinului de identitate, controlul riguros și înregistrarea la posturi precum și eventuala înregistrare a lor de către serviciile secrete din regiune la secțiile de votare. La unele întreprinderi, angajații au fost avertizați despre faptul că la 6 aprilie 2009 administrația va efectua verificarea actelor de identitate, urmând a fi concediate persoanele care dețin ștampila „Alegeri 5.04.2009”.

Perioada post-electorală, în special după declanșarea protestelor din Chișinău, a fost marcată de intensificarea verificărilor la posturile de control. În perioada post-electorală nu au fost raportate cazuri de concediere de la serviciu a persoanelor care au participat la scrutin, deși în campania electorală au fost înregistrate mai multe amenințări în acest sens.

VI. Prestația concurenților electorali

Activitățile specifice campaniei electorale au fost practic absente în regiunea transnistreană. Alegătorii nu au avut posibilitatea deplină de a se informa despre scrutinul din 5 aprilie, despre candidații electorali și platformele lor electorale. În mare parte, deja de peste 17 ani, concurenții electorali ignoră alegătorii din regiune.

Activitățile concurenților electorali în acest teritoriu au fost modeste, fiind înregistrate puține cazuri de implicare și informare electorală a alegătorilor. Totuși, unii concurenți electorali au desfășurat în mod clandestin sau semi-clandestin agitație electorală în Transnistria.

În dimineața zilei de 25 martie 2009, ziua în care Președintele Republicii Moldova, liderul concurentului electoral Partidului Comuniștilor urma să aibă întrevedere cu Smirnov la Tiraspol, majoritatea stâlpilor de pe traseul Bender – Tiraspol erau încleiați cu afișele electorale ale concurentului electoral PCRM. Afișele conțineau simbolica PCRM și sloganul acestuia în limbile română și rusă. Afișele au fost încleiate la înălțimea de peste 2 metri, ceea ce indică faptul că acestea au fost plasate cu folosirea tehnicii speciale. Faptul că acestea erau prezente inclusiv în imediata apropiere de posturile de pacificatori și ale posturilor miliției regionale, indică asupra coordonării cu administrația de la Tiraspol. Ulterior, au mai fost raportate astfel de situații, însă PCRM a negat acest fapt.

Deși în număr foarte mic, sporadic și doar în unele zone, reprezentanții candidaților electorali sunt prezenți în regiunea transnistreană. În mare parte aceștia au desfășurat discret activități cu caracter electoral în zonele urbane (Bender, Tiraspol, Rîbnița, Grigoriopol și Dubăsari). În localitățile rurale activitatea acestora practic a lipst. Concurenți electorali, care au desfășurat activități în regiunea transnistreană: PLDM, AMN, PL, UCM, MAE, PC și PCRM.

Totodată, concurenții electorali practic nici nu au înregistrat tentative de a organiza întruniri cu alegătorii în această regiune, cu excepția unor localități și instituții subordonate autorităților constituționale. Liderii unor concurenți electorali au organizat întâlniri cu alegătorii din Transnistria în localitățile din vecinătate, aflate sub controlul autorităților constituționale, iar în unele cazuri au fost sesizate întâlniri neformale ale unor lideri politici cu reprezentanți ai administrației publice locale.

Deși au fost înregistrate cazuri de confiscare a afișelor și a altor materiale electorale la posturile de control, totuși în regiunea transnistreană, observatorii Promo-LEX au relatat prezența afișelor electorale în diverse localități ale regiunii. În lipsa locurilor speciale pentru afișajele electorale unii concurenți electorali le-au plasat în locurile unde de obicei plasarea este interzisă (stâlpi, indicatoare rutiere etc.). De cele mai multe ori afișele nu au fost deteriorate.

În general, reprezentanții altor concurenți electorali au ales să distribuie materialele electorale în mod individual, adică să le transmită rudelor, colegilor sau altor persoane de încredere (PLDM, AMN, PCRM, MAE, UCM).

VII. Prestația mass-media națională și regională

Informațiile și comentariile din presa regională au purtat un caracter confuz și ambiguu, redând senzația unei dirijări sau orchestrări centralizate. Spre exemplu, pe de o parte se afirma faptul că locuitorii regiunii nu sunt interesați în participarea la scrutinul electoral (promovînd ideea că oamenii au fost nevoiți să obțină pașapoarte moldovenești doar pentru a putea circula liber în afara regiunii), pe de altă parte, ei au promovat ideea că participarea cetățenilor la votare ar asigura partidului de guvernămînt un număr mare de voturi.

Același comportament confuz și aparent dirijat l-au manifestat și reprezentanții societății civile din regiune. Mass-media și societatea civilă din regiune, cu unele mici excepții, nu au abordat problemele ce țin de informarea echidistantă a populației privind procesul electoral din Moldova. Pe de altă parte în mass-media regională nu au

fost înregistrate careva materiale cu caracter de informare și educare electorală. Reprezentanți ai diverselor organizații social-politice în special cu caracter patriotic, militar și de cazaci din regiune au emis un apel prin care au chemat populația să protesteze față de deschiderea secției de votare din satul Corjova și să nu admită deschiderea ei. Respectiv, așa zisa societate civilă practic nu s-a implicat în acest proces, iar o parte din ea a fost folosită în acțiuni de sabotare a procesului electoral.

Numai unele posturi naționale de televiziune și radio pot fi recepționate parțial în regiunea transnistreană, pentru aceasta fiind necesar dispozitiv special, deoarece pachetul oferit de întreprinderea specializată din regiune nu include transmisiunea acestora. În acest context, alegătorii din numeroase localități din regiune nu au posibilitatea de a viziona dezbaterile televizate electorale, organizate în cadrul campaniei electorale din Moldova. La aceste posturi nu au fost înregistrate cazuri de difuzare a informațiilor pentru alegătorii regiunii transnistrene despre data și locul realizării dreptului de a alege. Ca rezultat, influența surselor mass-media regionale a prevalat și a dus la absența masivă a locuitorilor regiunii la secțiile de votare.

Ziarul „Pridnestrovie” (Transnistria) - „prin implicarea poporului Transnistriei la alegerile Parlamentului și indirect a Președintelui Moldovei, Chișinăul oficial încearcă să demonstreze și Rusiei și Uniunii Europene faptul „împăcării” celor 2 maluri ale Nistrului, să creeze impresia despre prezența premizelor pentru finalizarea negocierilor și semnarea documentelor ce reglementează transferul Transnistriei sub jurisdicția Moldovei”.

Liderul „Uniunii moldovenilor din Transnistria”, Valerian Tulgara a calificat intențiile Comisiei Electorale Centrale drept „provocare și tentativă de a lovi în imaginea conducerii Transnistriei”. Totodată, acesta a declarat că „la alegerile parlamentare precedente locuitorii regiunii nu au fost activi, iar ca rezultat al politicii provocatoare, promovate de Chișinău față de regiune, de această dată locuitorii Transnistriei vor ignora alegerile parlamentare”. Acesta a mai declarat într-un alt interviu că „la moment participarea transnistrenilor la alegerile din 5 aprilie nu are nici un sens”.

Alte asociații obștești, majoritatea cu caracter patriotic sau militar au declarat în mass-media locală că participarea locuitorilor din regiune la alegerile parlamentare nu trebuie admisă. Grigorii Agre, președintele „Uniunii apărătorilor Transnistriei” a declarat că „în Moldova nu există forțe pro-ruse adevărate, respectiv nu are cine susține Transnistria”.

Liderul „Uniunii Comunităților Ruse din Transnistria”, Victor Arestov a declarat că „nu trebuie să susținem careva forțe din Moldova. Mai ales, nu trebuie să admitem candidarea reprezentanților din Transnistria în Parlamentul Republicii Moldova”.

Președintele „Uniunii Ofițerilor din Transnistria”, Serghei Zaicenco a declarat că „Transnistria nu poate participa sub nici o formă la alegeri. Acesta este un câmp politic ce aparține altui stat, țară care distruge cu premeditare structura socială și de stat a Transnistriei”.

Liderii Uniunii colectivelor de muncă (OSTK) din Tiraspol consideră că participarea la alegeri va crea condiții de dependență a Transnistriei în raporturile sale cu Moldova, oferind Chișinăului posibilitatea de a afirma că teritoriul transnistrean este gata să treacă sub jurisdicția R.Moldova.

Fostul reprezentant al Tiraspolului la Comisia Unificată de Control, Alexandr Porojan a declarat că participarea activă a electoratului din Transnistria este convenabil în primul rând Partidului Comuniștilor din Moldova, deoarece anume acesta ar obține absoluta majoritate a voturilor.

Noțiunea de „urne speciale” a generat critici din partea a numeroase instituții administrative și reprezentanți ai diverselor organizații din regiune. Spre exemplu, Piotr Denisenko președintele presupusei Comisii Electorale Centrale din Tiraspol a declarat că „instalarea unor oarecare „urne speciale” reflectă adevărata atitudine a autorităților Republicii Moldova față de transnistreni: „cetățenii noștri sunt considerați în dreapta Nistrului drept persoane de categorie inferioară”.

Mai mult, Oleg Beleakov, reprezentantul Tiraspolului în Comisia Unificată de Control consideră că organizarea „urnelor speciale” reprezintă o încălcare gravă a drepturilor omului. De aceeași părere este și Valerian Tulgara, deputat în legislativul regional, lider al Uniunii moldovenilor din Transnistria, considerînd că votarea conform acestei proceduri încalcă secretul votului.

Piotr Denisenko președintele „Comisii Electorale Centrale” din Tiraspol a declarat că nu au existat careva întrevederi și acțiuni comune cu autoritățile electorale ale Republicii Moldova. În opinia acestuia „locuitorii Transnistriei, care dețin cetățenia Moldovei, în primul rînd sunt cetățeni transnistreni. Din această cauză, dacă secțiile de votare sunt gata să îi primească, atunci în mod obligatoriu acolo trebuie asigurată prezența observatorilor părții transnistrene, pentru a nu admite acțiuni de umilire, înjosire sau ofensare a cetățeanului nostru...”

Vasilii Kaliko, „ombudsman” al regiunii, a declarat că „nimeni niciodată nu a creat obstacole cetățenilor moldoveni de a se deplasa și vota la secțiile de votare și nici nu intenționează acest lucru”.

Liderul filialei Asociației politologilor ortodocși din Rusia, Vladimir Bukarski a declarat că „autoritățile transnistrene trebuie să manifeste un interes deosebit ca în Parlamentul de la Chișinău să promoveze forțe prietenoase. Indiferent de faptul dacă autoritățile electorale ale Republicii Moldova se vor adresa în scopul deschiderii secțiilor de votare în Transnistria, Tiraspolul trebuie să întreprindă toate măsurile ca votul fiecărui locuitor al regiunii să influențeze componența viitorului Legislativ al Republicii Moldova. Refuzul deschiderii secțiilor de votare în Transnistria va fi cea mai proastă decizie posibilă”.

În general, mijloacele de informare în masă au reflectat scrutinul parlamentar din 5 aprilie 2009 preponderent în ziua alegerilor, ignorând dezbaterile, campania și publicitatea electorală. În perioada post-electorală, mijloacele de informare în masă din regiune au reflectat intens evenimentele din centrul capitalei. Comparativ cu perioada pre-electorală, informațiile au fost prezentate neutru. Cu toate acestea, concluziile formulate au avut drept scop atingerea următoarelor obiective: imposibilitatea reunificării regiunii transnistrene cu restul țării, necesitatea majorării numărului de pacificatori ruși, re-confirmarea vectorului pro-rusesc în regiune și posibilitatea escaladării „conflictului”.

VIII. Desfășurarea scrutinului parlamentar din 5 aprilie 2009

Observatorii Promo-LEX au monitorizat desfășurarea alegerilor parlamentare la 9 din cele 10 secții de votare, deschise pentru alegătorii din regiunea transnistreană (cu excepția secției de votare nr.23/10 amplasată în s.Copanca, r.Căușeni). Deasemenea, a fost monitorizată situația de la secția de votare nr.5/15 din s.Corjova.

În general, secțiile de votare monitorizate au fost deschise la timp (orele 7.00), conform prevederilor legislației, cu excepția secției de votare 5/15 Corjova, Dubăsari. Începînd cu orele 06.35 secția nominalizată a fost asediată de către un grup de cca 300 persoane, reprezentanți ai diverselor organizații militare și patriotice din regiunea

transnistreană, printre care au fost observați reprezentanți ai factorilor de decizie din Transnistria. Aproximativ la 06.40 un grup alcătuit din 5 persoane au pătruns în incinta secției de votare, de unde au sustras urna de vot. Organele de drept, responsabile pentru securitatea secției de votare și a documentelor electorale, nu și-au exercitat obligațiunile, deși Ministerul Afacerilor Interne a asigurat opinia publică cu doar câteva zile înainte. În momentul pătrunderii în incinta secției de votare și ulterior sustragerii urnei de vot (orele 6.45), reprezentanții organelor constituționale nu au intervenit în nici un mod, lăsând practic fără protecție secția de votare, documentele electorale și persoanele aflate în incintă. Secția de votare nr.5/15 nu a fost deschisă.

Cu excepția secției de votare nr.3/26 din or.Rezina nu au fost observate indici clare, care ar fi ghidat alegătorii din regiune să ajungă la secțiile de votare.

Acest fapt, putea influența prezența alegătorilor la urnele de vot, deoarece marea majoritate a alegătorilor din regiune nu cunosc localitatea în care se află secțiile de votare.

La o distanță mai mică decât cea permisă de lege, a fost înregistrată prezența colaboratorilor organelor de drept (în civil) în preajma secțiilor de votare nr.40/4, 41/4 Varnița și 5/15 Corjova. Mai mult ca atât, la secția de votare nr.5/15 s.Corjova au fost prezenți permanent cel puțin 2 colaboratori ai miliției separatiste în uniforme. La secția de votare nr.6/15 Doroțcaia, observatorii au semnalat prezența unui militar cu însemnele statului ucrainean însoțit de câteva persoane în civil. Aceștia nu s-au legitimat funcționarilor electorali și nu s-au adresat observatorilor.

La unele secții de votare a fost înregistrată efectuarea agitației electorale (3/26 Rezina, 6/15 Doroțcaia, 40/4 Varnița, 27/10 Fârlădeni) și prezența unor reprezentanți locali ai concurenților electorali (6/15 Doroțcaia și 4/15 Cocieri (PCRM)). În ziua alegerilor, la secțiile de votare monitorizate, nu au fost observate afișe electorale. Acestea însă au fost prezente în număr mare în localități (s.Fârlădeni (PCRM) or.Rezina (PCRM, AMN, UCM, MAE), mun.Tighina și mun.Tiraspol (PCRM) etc.).

Aplicarea ștampilei „Alegeri 5.02.2009” în fișa buletinului de identitate.

La majoritatea secțiilor de votare monitorizate au fost înregistrate cazuri în care alegătorii au refuzat să voteze din cauza aplicării ștampilei menționate. Totodată, procedura respectivă a fost aplicată neuniform, fiind înregistrate cazuri de votare fără aplicarea acestei ștampile sau aplicarea acesteia la dorința alegătorului.

Au fost înregistrate cazuri în care votarea a fost admisă în baza altor acte decât cele prevăzute de legislație.

La secția nr.40/4 Varnița s-a admis votarea în baza pașaportului de străinătate, iar în alte cazuri a fost organizat transport spre Secția de Evidență și Documentare a Populației din s.Varnița în vederea obținerii Formei F-9. De asemenea, au fost înregistrate cazuri de votare în baza pașaportului de tip sovietic, în care însă lipsea informația despre deținerea cetățeniei RM și atribuirea codului personal. La secția de votare nr.6/15 Doroțcaia au fost înregistrate cazuri de votare în baza certificatului de naștere.

Observatorii Promo-LEX, vizitând Secția de Evidență și Documentare a Populației din s.Varnița (Ministerul Dezvoltării Informaționale) au observat în biroul șefului Secției respective numeroase buletine de identitate noi. Funcționarul a menționat că în ziua respectivă efectuează eliberarea actelor de identitate noi în schimbul celor vechi expirate.

Considerăm că activitatea în ziua alegerilor a Secțiilor respective este oportună exclusiv pentru eliberarea formei F-9 pentru a nu admite votul multiplu. În condițiile în care nu există liste electorale pentru locuitorii regiunii transnistrene, procedura respectivă oferă posibilitatea votului multiplu.

Informarea insuficientă a alegătorilor despre concurenții electorali, procedurile și actele necesare pentru exercitarea dreptului la vot. Unii alegători nu cunoșteau în baza căror acte își pot exercita dreptul la vot, fiind înregistrate cazuri de prezentare a „actelor de identitate”, eliberate de către administrația neconstituțională de la Tiraspol.

Numeroși alegători nu cunoșteau concurenții electorali, informându-se și luând decizia direct în secția de votare. Au fost semnalate cazuri de influențare a alegătorului, indicare a locului unde trebuie să voteze.

În general, unele secții de votare nu au fost amenajate în așa mod încât să permită persoanelor autorizate să asiste la toate procedurile electorale și să supravegheze toate aspectele procesului de votare (secția nr.6/15 Doroțcaia, secția nr.41/4 Varnița, 27/10 Fârlădeni). Urnele de vot (3/26 Rezina) și cabinetele de votare au fost amenajate în culoare roșie, culoarea unui concurent electoral, iar iluminarea a fost slabă (secția de votare nr.6/15 Doroțcaia și nr. 23/32 Răscăieți). La unele secții de votare, observatorii independenți au fost obstrucționați (3/26 Rezina, 40/4 Varnița, 33/10 Hagimus și 23/32 Răscăieți).

Funcționarii electorali nu posedau informații și cunoștințe suficiente pentru exercitarea funcțiilor. Totodată, au fost înregistrate situații când aceștia au sugerat alegătorilor opțiunea de votare. În general, numărul funcționarilor electorali a fost insuficient pentru numărul de alegători potențiali. Spre exemplu la secția de votare nr.6/15 Doroțcaia din 11 membri ai secției de votare, 2 deserveau alegătorii din regiunea transnistreană, iar alții 2 o perioadă au lipsit, fiind plecați cu urna mobilă. De asemenea, funcționarii electorali au dat dovadă de incompetență referitor la votarea în cazul prezenței concomitente în fișa buletinului de identitate a ștampilelor „viza de reședință” și „viza de domiciliu”.

Astfel, procedura respectivă a fost aplicată neuniform, fiind înregistrate cazuri în care alegătorii au votat în baza „vizei de domiciliu” din regiune (secțiile 40/4 și 41/4 din Varnița) iar în alte cazuri similare acestora li s-a refuzat dreptul de a vota (secțiile 23/32 Răscăieți și 3/26 Rezina).

Majoritatea observatorilor independenți și a reprezentanților concurenților electorali de asemenea erau insuficient informați, lipsiți de atenție și pasivi. Deși au fost observate numeroase probleme, din diverse motive nu au fost depuse contestații de către reprezentanții concurenților electorali.

Reprezentanții postului de control „Varnița” nu au permis deplasarea urnei mobile a secției nr.40/4 Varnița către penitenciarele din or.Tighina. De asemenea, o situație similară a fost înregistrată în satul Cocieri, membrii biroului electoral fiind împiedicați de forțele de ordine secesioniste să treacă în incinta Centrului de reabilitare din teritoriul satului Corjova. Accesul la azil a fost posibil doar după orele 20.00 când a fost parțial deblocat traseul.

În ziua desfășurării alegerilor, drumurile spre localitățile unde au fost amplasate secțiile de votare erau patrulete intens de numeroase echipaje ale miliției rutiere, fiind înregistrate cazuri de ridicare a permiselor de conducere sau a numerelor de înmatriculare de la unele persoane care efectuau și respectiv intenționau transportarea alegătorilor către secțiile de votare (r.Grigoriopol). Unele căi de acces spre localitățile unde erau amplasate secțiile de votare au fost blocate. În special este vorba de localitatea Corjova, Cocieri și Molovata Nouă, r-ul Dubăsari. Pentru a limita accesul

alegătorilor spre aceste localități, reprezentanții administrației separatiste au interzis deplasarea transportului.

IX. Verificarea listelor electorale

Prin hotărârea Comisiei Electorale Centrale nr.2371 din 24 martie 2009 a fost decisă tipărirea și distribuirea buletinelor de vot, conform numărului de alegători incluși în listele electorale pentru circumscripția electorală nr.15 Dubăsari în număr de 23036 buletine pentru localitățile din circumscripție conform listelor electorale și suplimentar 1900 buletine pentru alegătorii din regiunea transnistreană.

Conform listelor electorale întocmite pe circumscripție erau înregistrate 23710 alegători (inclusiv Corjova). Din start constatăm un deficit de 674 buletine de vot ($23710-23036=674$) pentru circumscripția electorală nr.15, adică: secția 1/15 Coșnița - deficit un buletin, 2/15 Coșnița - deficit 75 buletine, 7/15 Holercani - deficit 162 buletine, 8/15 Marcăuți - deficit 22 buletine, 9/15 Molovata-Nouă - deficit 80 buletine, 11/15 Oxentea - deficit 42 buletine, 13/15 Ustia - deficit 3 buletine. Acest fapt dovedește imperfecțiunea listelor electorale întocmite.

În schimb, secția de votare nr.6/15 Doroțcaia a primit 3150 buletine de vot pentru un număr de 2160 alegători incluși în listele de bază și eventual 990 pentru alegătorii din regiunea transnistreană. Secția de votare nr.4/15 Cocieri a primit 4511 buletine pentru 3890 alegători incluși în listele electorale de bază și eventual 621 buletine pentru alegătorii din regiunea transnistreană. În aceste condiții, constatăm un deficit de 289 buletine de vot pentru cele 2 secții de votare.

Totodată, în procesul verbal privind rezultatul numărării voturilor întocmit de Consiliul electoral de circumscripție nr.15 Dubăsari se raportează cifra de 23586 buletine de vot primite, din numărul total de 22360 buletine de vot distribuite conform Hotărârii Comisiei Electorale Centrale nr.2371.

Promo-LEX a obținut acordul Comisiei Electorale Centrale în vederea verificării listelor electorale pentru cele 10 secții de votare la care au participat alegători din regiunea transnistreană, dar accesul la liste a fost asigurat doar la șase secții de votare din trei circumscripții electorale. Nu am avut acces la listele electorale din circumscripțiile nr.18 Florești, nr.26 Rezina și nr.3 Anenii Noi.

În urma verificării listelor electorale la care a fost permis accesul s-a constatat:

Secția 4/15 Cocieri, Dubăsari. În urma examinării listelor electorale s-au constatat 2334 semnături, în procesul-verbal al secției de votare fiind indicat faptul că au votat 2325 alegători. Astfel, membrii secției de votare au eliberat cu 9 buletine de vot mai puțin decât semnături efectuate de către alegători în listele electorale (numărul alegătorilor care au ridicat certificatul cu drept de vot a fost luat în calcul). Nu a fost efectuat proces verbal separat pentru listele speciale a alegătorilor din regiune. Din regiunea transnistreană au votat 374 alegători.

Secția nr.5/15 Corjova, Dubăsari. În condițiile în care secția respectivă nu a fost deschisă din cauza motivelor invocate în prezentul raport, în listele electorale au fost înregistrate 10 semnături fără mențiunea de eliberare a certificatelor cu drept de vot și o semnătură cu mențiunea respectivă. Una din cele 10 semnături aparține președintelui Consiliului electoral de circumscripție nr.15. Nu a fost efectuat proces verbal privind rezultatele votării, nu este clară soarta a probabil 1350 buletine de vot.

Secția nr.6/15 Doroțcaia, Dubăsari. S-au constatat 2199 semnături în listele electorale, fiind eliberate 2205 buletine de vot, adică cu 6 buletine de vot mai multe decât semnăturile de pe liste. Totodată a fost constatată eliberarea a 135 buletine de vot persoanelor a căror reședință sau domiciliu nu a fost reflectat în listele electorale. Nu a fost efectuat proces verbal separat pentru listele speciale ale alegătorilor din regiune. Din regiunea transnistreană au votat 316 alegători.

Secția 23/32 Răscăieți, Ștefan Vodă. În urma verificării listelor electorale nu au fost constatate abateri grave, fiind efectuat proces verbal separat pentru listele speciale a alegătorilor din regiune. Din regiunea transnistreană au votat 83 alegători.

Secția 33/10 Hagimus, Căușeni. În listele electorale lipsește o filă. Cu toate acestea, în listele electorale s-au constatat 1248 semnături. Conform procesului verbal privind rezultatele numărării voturilor întocmit de Consiliul electoral de circumscripție nr.10 Căușeni au fost eliberate 1226 buletine de vot, adică cu cel puțin 22 buletine de vot mai puține decât semnături în listele electorale. A fost efectuat proces verbal separat pentru listele speciale a alegătorilor din regiune. Din regiunea transnistreană au votat 121 alegători.

Secția 23/10 Copanca, Căușeni. S-au constatat 630 semnături în listele electorale, fiind eliberate 635 buletine de vot, adică cu 5 buletine de vot mai multe decât semnăturile de pe liste. Nu a fost efectuat proces verbal separat pentru listele speciale a alegătorilor din regiune. Din regiunea transnistreană au votat 76 alegători.

Secția 27/10 Fîrlădeni, Căușeni. S-au constatat 1245 semnături în listele electorale, fiind eliberate 1250 buletine de vot, adică cu 5 buletine de vot mai multe decât semnăturile de pe liste. A fost efectuat proces verbal separat pentru listele speciale a alegătorilor din regiune. Din regiunea transnistreană au votat 25 alegători.

Secția 3/26 Rezina. Nu a fost asigurat acces la listele electorale. Din regiunea transnistreană au votat 123 alegători.

Secția 59/18 Sănătăuca, Florești. Nu a fost asigurat acces la listele electorale. Din regiunea transnistreană au votat 94 alegători.

Secția 40/4 Varnița, Anenii Noi. Nu a fost asigurat acces la listele electorale. Din regiunea transnistreană au votat 1556 alegători.

Secția 41/4 Varnița, Anenii Noi. Nu a fost asigurat acces la listele electorale. Din regiunea transnistreană au votat 840 alegători.

Astfel, la scrutinul parlamentar din 5 aprilie 2009 au votat numai 4042 alegători din regiunea transnistreană, ceea ce reprezintă cca.50% din numărul participanților la scrutinul parlamentar precedent. Scăderea numărului de alegători se explică prin acțiunile de intimidare, persecutare și control fără precedent, exercitate asupra alegătorilor din regiune. Totodată, autoritățile constituționale nu au asigurat un minim necesar de informare electorală a alegătorilor și pentru participarea acestora la scrutin.

XI. Concluzii

Codul bunelor practici în materie electorală, adoptat de Comisia Europeană pentru Democrație prin Drept (Comisia de la Veneția) în 2002 a stabilit că desfășurarea unor alegeri democratice nu este posibilă fără respectarea drepturilor omului, în special a libertății de exprimare și a presei, libertății de a circula în interiorul țării, libertății de

întrunire și libertății de asociere în scopuri politice, inclusiv prin crearea de partide politice.

Urmare a tuturor carențelor legale, a abuzurilor și intimidărilor, organizării superfeciale a procesului electoral pentru locuitorii regiunii transnistrene, precum și multiplelor abateri de la legislația electorală înregistrate pe parcursul monitorizării ne permit să constatăm că alegerile parlamentare desfășurate la 5 aprilie 2009 în cele 10 secții de votare pentru locuitorii regiunii transnistrene nu au fost libere și nici corecte.

XII. Recomandări

- Modificarea prevederilor art.27 și 74 Cod Electoral. Asociația „Promo-LEX” recomandă utilizarea sintagmei „Comisia Electorală Centrală, cu cel puțin 55 de zile înainte de alegeri, constituie circumscripțiile electorale care corespund hotarelor unităților administrativ-teritoriale de nivelul doi ale Republicii Moldova, unităților teritoriale autonome cu statut special, sau, după caz, municipiilor sau localităților cărora le sînt atribuite forme și condiții speciale de autonomie”;
- Modificarea prevederilor art.27 Cod Electoral. Asociația „Promo-LEX” recomandă utilizarea sintagmei „Candidaturile a 2 membri ai consiliului electoral de circumscripție se propun de către judecătoria de circumscripție sau, după caz, de către Curțile de Apel ce își exercită competența în teritoriul unitățile teritoriale autonome cu statut special, municipii sau localități cărora le sînt atribuite forme și condiții speciale de autonomie”;
- Modificarea Codului Electoral prin autorizarea Ministerului Dezvoltării Informaționale să alcătuiască listele electorale;
- Modificarea alin.9 art.39 Cod Electoral, recomandăm utilizarea sintagmei „În cazul în care alegătorul își schimbă domiciliul în perioada dintre data întocmirii listelor electorale și data alegerilor sau alte situații, biroul electoral al secției de votare, la rugămintea acestuia și pe baza buletinului de identitate, a pașaportului sau a unui alt act de identitate, îi eliberează un certificat pentru drept de vot”;
- CEC urma să declare nule prevederile privind constituirea circumscripțiilor electorale nr.3 Bender și nr.37 regiunea transnistreană în cazul în care nu a deschis pentru ele consilii electorale de circumscripție;
- Constituirea birourilor electorale separate pentru regiunea transnistreană și crearea unor condiții optimale fapt care ar încuraja cetățenii să participe mai activ, să promoveze candidați sau concurenți proprii la alegeri;
- Fiind prevăzute mijloacele financiare necesare deschiderii și dotării a 500 secții de votare pentru regiunea transnistreană, considerăm inexplicabil faptul ignorării prevederilor legale, inclusiv în ceea ce privește editarea unui număr insuficient de buletine de vot pentru alegătorii din regiunea transnistreană;
- Considerăm necesare eforturile Comisiei Electorale Centrale în vederea organizării desfășurării alegerilor în regiunea transnistreană și susținerea acestora de către alte structuri ale statului;
- Considerăm că acțiunile structurilor internaționale au fost inadecvate și nu înregistrăm eforturi pentru rezolvarea acestor aspecte în viitor, din care considerent solicităm acestora, iar în special părților implicate în formatul de negocieri 5+2 și Comisiei Unificate de Control să depună eforturi mai consistente în vederea organizării desfășurării alegerilor în regiunea transnistreană;
- Înzestrarea secțiilor de votare deschise pentru locuitorii din regiunea transnistreană cu indicatoare clare și vizibile, acest fapt, ar putea influența prezența alegătorilor la urnele de vot, deoarece marea majoritate a alegătorilor din regiune nu cunosc localitatea în care se află secțiile de votare;
- Pentru a preveni votul multiplu, este necesară interzicerea eliberării buletinelor de identitate sau schimbarea fișelor de însoțire în ziua alegerilor. Considerăm că activitatea în ziua alegerilor a Secțiilor de Evidență și Documentare a Populației

subordonate Ministerului Dezvoltării Informaționale este necesară exclusiv pentru eliberarea formei F-9;

- Autoritățile și concurenții electorali urmează să-și desfășoare activ campaniile de informare și implicare a cetățenilor din regiune;
- Asigurarea securității tuturor secțiilor de votare, inclusiv a celor deschise pentru alegătorii din regiunea transnistreană;
- Asigurarea cu asistență juridică calificată, gratuită din partea statului și/sau a concurenților electorali pentru persoanele reținute sau persecutate de către reprezentanții structurilor de forță din regiunea transnistreană;
- Investigarea tuturor cazurilor care au creat obstacole în calea exercitării drepturilor electorale în regiunea transnistreană și sancționarea conform legislației în vigoare a tuturor persoanelor culpabile. Investigarea tuturor situațiilor și a cazurilor de încălcare a drepturilor electorale de către organele competente și aplicarea sancțiunilor corespunzătoare;
- Intensificarea eforturilor diplomatice în vederea sensibilizării opiniei publice naționale și internaționale și determinării administrației de la Tiraspol să asigure condiții minime pentru exercitarea dreptului la vot;
- Pregătirea continuă și profesională a funcționarilor electorali;
- Intensificarea eforturilor privind modificarea sistemului electoral, care ar asigura drepturi și condiții nediscriminatorii pentru alegătorii din regiunea transnistreană.